

Începuturile jazzului

Orleans, dar primele discuri notabile au fost înregistrate în Chicago.

Origine mixtă

Un alt lucru sigur este și faptul că predecesorul jazzului nu a fost un singur stil muzical, și chiar din această cauză a apărut în New Orleans, unde în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea conviețuiau multe stiluri muzicale. Mulți cunoșteau dansurile franceze, orașul fiind înființat de francezi. A avut influență asupra lui și "folclorul alb", adică muzica populară, care în statele din sudul SUA este la modă și azi. Este unanim recunoscută și influența fanfarei locale, care avea un rol important la înmormântări.

Toate aceste influențe au marcat societatea statelor din sudul Americii din partea "albă" a liniei de demarcație rasială, dar ele au fost absorbite complet de lumea muzicii negre. Există foarte puține dovezi despre muzica pe care o ascultau negrii înainte de 1865, adică înaintea victoriei statelor din nord în urma războiului civil, și iarăși nu se știe ce muzică a fost cântată în ultima treime al acestui secol.

Michael Ochs - Archives/Rediferns

Clint Eastwood a afirmat odată, că în America au fost inventate două forme artistice noi și minunate: westernul și jazzul. Eastwood, un star de renume mondial al filmului western, este de altfel și un admirator al muzicii de jazz. Este foarte greu de stabilit originea muzicii de jazz, dar un lucru este sigur, jazzul a devenit în anii '40 unul din cele mai importante fenomene muzicale ale lumii.

▶ Între anii 1920-1950 orchestrele "big band" având în frunte orchestratori talentați ca de exemplu Duke Ellington, prin muzica lor umpleau sălile de dans din America. Orchestra lui Ellington cânta regulat în Cotton Club din New York.

▶ Fanfară mărșăluind pe ritmul unui marș funebru în fruntea unui cortegiu funerar în New Orleansul anilor cincizeci. În acest oraș conviețuiau mult mai multe curente muzicale, decât în orice altă localitate din sud.

▶ Armonia disciplinată a orchestrei marching band ("orchestra mărșăluitoare") al lui Buddy Bolden (al doilea din stânga, rându din spate) a fost schimbată de stilul liber, fluent al jazzului din New Orleans.

Max Jones Files/Rediferns

Max Jones Files/Rediferns

Nici până azi n-a fost stabilită o teorie generală asupra originii muzicii de jazz. Un lucru este sigur: acest gen de muzică a fost cântat prima oară în New Orleans și primii mari interpreți ai săi trăiau tot aici. Și azi se poartă discuții aprinse, nefiind încă stabilite exact care sunt izvoarele sale cele mai importante. Este posibil, ca prima dată jazzul să fi fost cântat de negrii, dar prima înregistrare a fost făcută de o orchestră ai cărei membri erau albi. Contrar obiceiurilor de azi interpreții epocii reproduceau cu fidelitate partitura muzicală scrisă, improvizând puțin sau deloc. Și mai este adevărat și faptul că jazzul a pornit din New

Max Jones Files/Redferns

● În anii douăzeci mulți au avut posibilitatea să cunoască conținutul pasionant, plin de suflet al jazzului, când marea Bessie Smith (1895-1937) prin cântecele sale exprima suferințele negrilor. Muzicienii ce-o acompaniau au învățat de la ea valoarea interpretării disciplinate.

● "The lady sings the blues" - femeia cântă blues - mulți care au auzit cântecul expresiv și cutremurător a lui Billie Holiday își amintesc acest refren. Și ea în baladele blues interpretate în anii patruzeci dă glas sentimentelor negrilor oprimați.

Departe de Africa

Muzica neagră are însă câteva trăsături inconfundabile. Una dintre ele este intensitatea: în muzica bisericească neagră de exemplu se oglindește speranța, că viața de apoi este eliberarea mult dorită din situația lor fără speranță, din societatea rasistă a statelor din sud, unde linșajul era un fapt comun, iar sărăcia era un mod de viață obligatoriu pentru fiecare negru din mediul rural. Tot la fel de importantă este și puterea tradiției muzicale africane.

Puținul material ce s-a păstrat este insuficient pentru a stabili exact care anume elemente africane au fost preluate în jazz, dar este foarte probabil că acestei moșteniri i se poate atribui scara pentaton des utilizată – gama în care se șterge diferența între terța mare și terța mică. Tot din țara de baștină s-a păstrat și sensibilitatea foarte largă pentru pulsația ritmului și a accentelor, cu toate că în jazz această pulsație este mai puternică decât în orice muzică europeană.

Mania ragtime

Din secolul al XIX-lea au rămas mărturie despre "cântăreții călători negrii" (menestrelii), nu se știe însă nimic despre ce anume și cum cântau ei. Exemplul cel mai timpuriu de muzică neagră de nivel înalt este "ragtime", denumire care a primit numele după stilul sacadat interpretat la pian – "ragged" adică "zdrențuit" – și care în jurul anului 1900 a devenit o modă interpretativă exclusivă.

Un mare maestru al ragtimeului a fost Scott Joplin (1868-1917) compozițiile sale fiind populare și azi. Melodiile sale fermecătoare și ritmul acestora exploatează toată acea zestre muzicală din care s-a format și jazul.

Roluri sociale

Din anii 1890 există deja relatări și chiar și fotografii despre formațiile de jazz din New Orleans. Viața orașului a oferit negrilor suficiente ocazii să cânte și să descopere stilul nou. Festivalul anual Mardi Gras, sau carnavalul

William Gauthier/Redferns

● Muzica nouă cu o atracție irezistibilă a cucerit repede orașele Americii și al Europei. Și aici și acolo s-au constituit o mulțime de formații mici, ca de exemplu orchestra franceză The Hot Club Quintet, în care apăreau Django Reinhardt și Stephane Grappelli. Cu toate că nu au atins un succesul big band-urilor, peste tot au fost primiți cu bucurie.

Max Jones Files/Redferns

a creat posibilitatea ca și oamenii simpli să-și poată manifesta puterea creatoare. În 1898 s-a deschis cartierul deocheat (Storyville), iar "instituțiile" Storyville-ului au asignat slujbe pentru foarte mulți muzicanți.

Vizitatorii care năvăleau în port erau distrați de regulă cu muzică de dans, și anumite evenimente sociale erau de neînchipuit fără prezența unui "band" de suflători. Și populația neagră a orașului New Orleans era foarte amestecată. Foarte mulți își puteau reconstitui arborele genealogic până la dominația franceză și iarăși erau foarte mulți în a căror vine curgea sânge afro-european.

Se cristalizează tonalitatea

Cu toate discuțiile ce se poartă în jurul izvoarelor jazzului, în final problema cea mai importantă este stabilirea personalităților, care au unit influențe multiple într-un curent muzical nou, creatorii unei noi epoci muzicale. Știm foarte puțin despre ei, și numai atât este sigur, că doi trompetiști legendari – Buddy Bolden (1877-1931) și Freddie Keppard (1890-1933) – au introdus tonalități noi și puternice cu instrumentele lor muzicale.

Formațiile lor au avut structura fanfarelor locale: exista în componența formației un instrument de bas (deseori tuba), o baterie, probabil un banjo sau chitară, melodia fiind interpretată la trompetă, trombon sau clarinet. Pe instrumentele din urmă se cânta relativ liber; de regulă trompeta interpreta tema muzicală solo, trombonul dădea cea de bas și indica schimbările de acorduri, iar ca o încoronare a celor două instrumente clarinetul plutea vesel peste întreaga partitură.

Această modalitate s-a dovedit a fi foarte atractivă, și a câștigat mulți adepți ai noului stil muzical. Oamenii vroiau să asculte exact o asemenea muzică, să se destindă și să danseze. Armoniile erau simple, dar utilizarea "blue note"-lui (îngustarea cu o nuanță a terțului sau înlocuirea terțului mare cu terțul mic) făceau tonalitatea mai aspră, ritmului însă nu i se putea rezista.

Divertisment total

Până în 1914 în New Orleans s-a cristalizat acel stil muzical pe care – în cele mai diverse componente orchestrale – îl utilizau atât negrii cât și albi.

Max Jones Files/Retiferns

Denumirea adoptată a fost jazzul sau cu altă ortografie jaszul (cuvântul în jargonul englez inițial însemna act sexual, dar mai târziu însemna atât hoinăreală cât și flecăreală goală). Denumirea s-a datorat probabil faptului că interpreții cântau liber, fără partituri – și pe lângă aceasta, erau asociați cu Storyville. Era o muzică foarte populară, care nu vroia altceva decât să distreze, chiar și în cazul când mulți interpreți erau virtuozii talentați. Cel mai bun interpret a acestei epoci era considerat trompetistul Joe "King" Oliver (1865-1938).

Ritmul glorios

Cu toate că jazzul a devenit popular în mod rapid, primul disc de jazz a fost înregistrat abia în 1917 de o formație albă, Original Dixieland Jass Band în frunte cu Nick La Rocca (1889-1961). Cântecul Livery Stable Blues și Dixieland Jass Band One Step au înregistrat imediat un succes mondial.

În câteva luni și Europa a făcut cunoștință cu muzica nouă, și pe lângă publicul larg au îndrăgit-o și mulți muzicieni "serioși". Dirijorul Ernest Ansermet a scris un eseu entuziast despre interpretarea lui Sidney Bechet (1897-1959) care în 1919 era într-un turneu în Europa.

Muzicienii într-o postură nouă

Tot în 1917 istoria jazzului a înregistrat un eveniment nou. Comandamentul Marinei militare a SUA a închis "palatele de distracții" ale Storyville-lui, având temeri că va fi afectat spiritul de luptă al marinariilor. Muzicienii care cântau aici trebuiau să-și caute slujbă nouă. Cei mai buni s-au ales foarte rapid cu un nou loc de muncă, de exemplu pe navele de transport fluviale de pe râul Mississippi.

❶ Bix Beiderbecke, un pianist, cornist și trompetist autodidact, a creat un stil liric rafinat. A fost printre primii interpreți recunoscuți și de colegii de breaslă negrii.

❷ Dotat cu capacități tehnice interpretative de excepție, secretul succesului lui Louis Armstrong ("Satchmo") constă în faptul că reda fiecare frază muzicală într-un stil personal inimitabil.

Max Jones Files/Retiferns

Cursul superior al râului nu era departe de orașul Chicago care a devenit un nou sediu al muzicanților exilați din New Orleans.

În anii douăzeci, jazzul era în plină înflorire în toată America, această perioadă fiind denumită epoca jazzului. Muzica maturizată în cartierele rău famate și-a păstrat legăturile cu lumea interlopă: în vremea prohibiției ce a ținut până în anul 1930 această muzică distra clienții localurilor ilegale denumite "Speakeasy".

În lumina rampei

În anii douăzeci jazzul a înregistrat o evoluție rapidă, forța sa expresivă îmbogățindu-se în mod continuu. Jelly Roll Morton (1890-1941) a conferit tonalității din New Orleans o formă

mai severă, rezultatul fiind o tonalitate unitară și mai eficientă a formațiilor.

Cea mai mare noutate a deceniului a fost însă faptul, că improvizațiile solistului au devenit forma principală a expresiei muzicale. Reprezentantul cel mai de seamă al acestui curent a fost Louis Armstrong (1900-1971). Pentru un foc de pistol tras în public adolescentul Armstrong a ajuns într-o școală de corecție, unde a învățat să cânte la trompetă, și și-a câștigat apoi traiul ca instrumentist. În anii douăzeci a cântat un timp în formația lui King Oliver, apoi înființându-și propriile formații, Hot Five și Hot Seven.

Elita genului

Folosindu-se de flexibilitatea ritmică a jazzului Armstrong a compus capodopere nepieritoare. În afară de înregistrările făcute cu formațiile având stilul din New Orleans, s-a prezentat în studiouri și cu pianistul Earl Hines (1903-1983), și înregistrărilor lor din 1928 au avut o influență mare asupra tuturor muzicienilor epocii. Piesa intitulată West End Blues este un exemplu de muzică de jazz desăvârșită.

În afară de Armstrong și alți muzicieni au îmbogățit cu noi mijloace expresive jazzul. Un reprezentant de seamă a stilului "comunicativ" tradițional din New Orleans a fost Sidney Bechet, care în locul clarinetului larg răspândit a utilizat un saxofon soprano. O influență mare asupra dezvoltării genului, adoptând un stil mai liric și mai blând a avut-o trompetistul și clarinetistul Bix Beiderbecke (1903-1931).

Tenori talentați

Starurile soliști instrumentali pentru a atrage atenția publicului asupra lor, în mod conștient și-au îmbogățit registrul muzical, mai ales prin utilizarea unor acorduri mai îndrăznețe în locul armoniilor simple caracteristice jazului de New Orleans.

Personalitate marcantă a acestui stil a fost Coleman Hawkins (1907-1969). El cânta la saxofon tenor – un instrument care era prezent în formațiile perioadei timpurii din New Orleans, dar tonalitatea lui mai gravă nu prea se încadra în ritmurile zgloabii ale jazului. Din această cauză în noile formații a fost înlocuit cu saxofoane tenor sau saxofoane alto mult mai mici. Hawkins însă – ca de altfel încă mulți muzicieni din anul 1890 – a corelat tehnica interpretativă a instrumentului cu exigențele lui. Stilul conceput de el se baza pe capacitatea saxofonului tenor de a desface acordurile în arpegii, adică sunetele ce compun un acord nu sunt intonate simultan ci cursiv unul după altul – punând astfel bazele dezvoltării ulterioare a limbajului jazzului.

Inovații instrumentale

Odată cu cântarea formelor noi de exprimare în anii douăzeci și treizeci foarte mulți muzicieni populari se străduiau să formeze un stil propriu interpretativ folosind cele mai diverse instrumente muzicale. Dintre noile invenții putem enumera bateria, care a unit mai multe instrumente de percuție caracteristice fanfarelor.

Joe Venuti (1903-1978) interpreta jazzul la vioară, Red Norvo (1908 -) la xilofon și la vibrafon, mulți alți instrumentiști creând un stil propriu folosind diferite instrumente de suflat din lemn sau de aramă. Paralel cu acest lucru se formau orchestre cu tot mai mulți instrumentiști. Orchestratorul Fletcher Henderson (1897-1952)

ÎNCEPUTURILE JAZZULUI

a cercetat prima dată modalitățile aplicabilității jazzului la orchestră mare. Câțiva muzicieni au găsit metode rafinate de a acorda și a dirija jazzul orchestrelor big band. Printre ei se afla Edward Kennedy ("Duke") Ellington (1899-1974), care conducea mai multe orchestre în New York în anii douăzeci.

Ellington a avut un talent deosebit de a utiliza stilul personal al unor instrumentiști – nu numai ca soliști, dar și ca element decorativ în tonalitatea comună a orchestrei. Așa l-a descoperit pe trompetistul Bubber Miles (1903-1932) care experimenta utilizarea mai multor tipuri de surdine, sau pe trombonistul "Tricky Sam" Nanton (1904-1946). În anii trezeci, Ellington, cu ajutorul unor instrumentiști talentați a format un limbaj propriu inconfundabil, iar la începutul anilor patruzeci a imortalizat viața americană în "Poeme muzicale" montate în mod rafinat.

Orchestra pe scară mare

Jazzul anilor trezeci a fost marcat de apariția orchestrelor ("big band"), orchestre cu forță

► **Big bandul lui Count Basie a avut un efect determinant asupra jazzului anilor trezeci și datorită instrumentiștilor de excepție, ca saxofonistul tenor Lester Young (1909-1959). Datorită talentului său multilateral, Young a avut succes și ca solist, și, ca acompaniatorul marilor staruri, ca de exemplu al cântăreței Billie Holiday.**

William Craft/Herbema

Max Jones/Herbema

sonoră mare, capabile de a reda contraste dinamice mari. Din punct de vedere al dezvoltării, după orchestra Ellington cel mai important a fost band-ul lui William ("Count") Basie (1904-1984). Stilul lui Count Basie s-a dezvoltat în Kansas City unde era la modă un fel de muzică swing suplă și rafinată. Diferitele componente ale orchestrei se interferau prin repetarea temelor de bază ale melodiei sau acompaniau în mod disciplinat soliștii prin "riff"-uri.

Din punct de vedere comercial orchestrele albe au avut un succes mai mare decât orchestrele negre, de exemplu clarinetistul Benny Goodman (1909-1986) care interpreta excepțional și muzică clasică. Formațiile care cântau muzică denumită "swing" – asemănătoare lui Goodman – au păstrat expresivitatea bogată și tradițională a jazzului, alții, ca de exemplu Glenn Miller (1904-1944) au adoptat un stil mai blând, mai comercial.

Dincolo de ocean

În anii trezeci formațiile mici atrăgeau un public mai puțin numeros decât big bandurile, totuși jazzul veritabil a rămas foarte popular. Pentru adepții lui era foarte clar, că în fața lor

se dezvoltă – chiar cu prețul multor greutăți – o formă artistică minunată specific americană. Câțiva au păstrat tradițiile jazzului din Chicago, alții au plecat în străinătate. De exemplu între 1934 și 1939 Coleman Hawkins a cântat în Europa, unde a fost primit cu bucurie, și unde a înregistrat câteva discuri cu chitaristul rom belgian, mult imitatul Django Reinhardt.

Perlele jazzului

La sfârșitul anilor trezeci jazzul (contrar "swing"-ului interpretat de orchestre mari) era considerat muzică pentru cluburi, nevendibilă pentru publicul larg, cu toate că mulți interpreți ai lui au ajuns deja printre marii muzicieni ai secolului.

Cântecele interpretate Billie Holiday (1905-1959) și ale altor cântăreți, acompaniați, de pildă, de interpreți talentați de talia lui Lester Young – pe lângă că erau adevărate perle muzicale, dădeau și o imagine cutremurătoare despre soarta negrilor din acea parte a Americii. Jazzul a atras atât muzicieni cât și interpreți, nemaivorbind despre admiratorii lui din lumea întreagă, încât în două decenii de la apariția primului disc a devenit un limbaj muzical mondial.

DATE IMPORTANTE

- 1895
Scott Joplin vinde editorului primele ragtime-uri compuse pentru pian.
- 1898
Se deschide cartierul de bordeluri din New Orleans, Storyville-ul.
- 1900
Se naște Louis Armstrong
- 1917
Orchestra Original Dixieland Jass Band înregistrează primele discuri cu muzică de jazz.
- 1917
Se închide Storyville-ul
- 1919
Sidney Bechet face un turneu în Europa.
- 1922
King Oliver înființează prima sa orchestră
- 1923
Bix Beiderbecke devine membru al formației Wolverines
- 1924
Coleman Hawkins se alătură orchestrei lui Fletcher Henderson
- 1925
Louis Armstrong face prima înregistrare cu formația condusă de el.
- 1928-1931
Orchestra lui Duke Ellington dă concerte în mod regulat în Cotton Club
- 1928
Louis Armstrong înregistrează cântecul West End Blues
- 1933
Primul disc a lui Billie Holiday; este acompaniată la clarinet de Benny Goodman
- 1934
Count Basie înființează primul său big band
- 1936
Lester Young intră în orchestra lui Count Basie
- 1938
Benny Goodman devine starul renumitei Carnegie Hall Jazz Concert